

Válság, szegénység, stratégiák

A Nemzetközi Nap a Szegénység Felszámolásáért jó alkalmat ad arra, hogy a pénzügyi és gazdasági válság szociális következményein, és a lehetséges stratégiákon elgondolkozzunk. Az ugyanis nyilvánvaló, hogy az elmúlt másfél évben a szegénység kockázata szinte minden EU-tagországban nőtt, különösen pedig ott, ahol a mélyülő -- és ez idáig kezelhetetlennek bizonyuló -- adósságválság szociális feszültségeket gerjesztett.

A 2008-ban megindult gazdasági visszaesés -- amely a második világháború óta a legmélyebb volt európai átlagban -- mintegy hétmillió munkahelyet semmisített meg az EU-országokban. Mivel pedig 2011-ben a munkanélküliség szintje még mindig igen magas (átlagban közel tíz százalékos), miközben a fiskális konszolidáció is megindult, egyre nő azok száma, akik segítségre, támogatásra szorulnak. A szociális ügyekkel foglalkozó állami szolgálatok, civil szervezetek és önkéntesek erőn felül kénytelenek teljesíteni, mivel költségvetésük jellemzően csökkent ebben az időszakban. Az adósságválsággal küzdő országok némelyike nyílt szociális válság felé sodródik.

Mindezek fényében igen nagy jelentőséggel bír, hogy az Európai Unió a szegénység és társadalmi kirekesztés elleni küzdelmet a tíz évre előtekintő Európa 2020 stratégia egyik fő céljává emelte. Az Európai Bizottság javaslata alapján 2010-ben történt először, hogy az EU országok vezetői közösen megállapodtak arról: 2020-ig legalább 20 millió európai lakost kiemelnek a szegénységből, illetve a társadalmi kirekesztettségéből. Az uniós szintű megállapodás után a tagországok maguk is megfogalmazták számszerű céljaikat ezen a területen.

Magyarország az Európa 2020 jegyében azt vállalta, hogy tíz év alatt mintegy félmillióval csökkenteni a szegénységben élők számát. Ez komoly vállalás, hiszen itt a lakosságnak majdnem egyharmada – mintegy 3 millió ember – kevesebből él, mint az átlagjövedelem 60 százaléka. Az uniós átlagot jelentősen meghaladja a munkanélküli háztartások száma.

A hátrányos helyzetek halmozódása, a szegénység öröklődése – aminek valószínűségét a tartós munkanélküliség és az aluliskolázottság mindig csak fokozza – a szociálpolitika alapvető kihívásai. Az ezekkel összefüggő hatáskörök, valamint a társadalmi kohézióra ható más fontos tényezők (mint például az adópolitika) jellemzően a tagállamok kezében vannak az EU-ban. Az Unió azonban jelentős támogatást tud nyújtani a tényleges erőfeszítésekhez, elsősorban az Európai Szociális Alap (ESZA) forrásaiból.

Magyarország azon EU-tagállamok közé tartozik, amelyekben az elszegényedési trend megfordítása elképzelhetetlen a roma integráció nélkül. Ezért bír nagy jelentőséggel, hogy nemrégiben a kormány és roma képviselők megállapodtak arról, hogy 100 ezer roma embernek állást teremtenek, és több ezer roma vállalkozást támogatni fognak. Európa is segít ebben: mintegy 763 millió euró (több mint 200 milliárd forint) áll rendelkezésre a Szociális Alapból a romák társadalmi integrációját célzó programok támogatására.

A 2007–2013 közötti 3,6 milliárd eurós (980 milliárd forintos) ESZA-támogatás kb. tizedét Magyarország a szegénység leküzdésére és a társadalmi kirekesztés felszámolására szánja, és további 185 milliárd forintot terveznek a munkanélküliek képzésére, hogy sikerüljön visszatérniük a munkaerőpiacra. A Szociális Alap által támogatott projektek némelyikét magam is láthattam az elmúlt másfél évben. Ilyen volt például a fogyatékkal élőknek munkát adó Kék Madár Alapítvány Szekszárdon, vagy az MTA Gyerekszegénység Elleni Programja Szécsényben, amely Ferge Zsuzsa akadémikus és kollégái nagyszerű kezdeményezése.

Az Európa 2020 szociális célkitűzéseit a 2013 utáni hét évre tervezett pénzügyi kerettervben is érvényesítettük. Az Európai Bizottság ezért javasolta, hogy a Szociális Alap a jövőben a korábbinál szilárdabb pénzügyi bázissal rendelkezzen, és az ESZA-támogatás legalább 20 százalékát a szociális felzárkóztatás és a szegénység elleni küzdelem ügyére kelljen fordítani minden tagországban. Ez uniós szinten több mint 16 milliárd eurót jelent. Egyre több forrást szentelünk a szociális innovációnak is, hogy új módszerekkel kereshessük az aktuális kihívásoknak leginkább megfelelő új ötleteket, szociálpolitikai eszközöket és megoldásokat.

Az Európa 2020 égisze alatt jött létre a Szegénység és Társadalmi kirekesztés elleni Európai Platform, amelynek első gyűlését idén októberben a lengyel elnökség szervezte Krakkóban. Egy ilyen tanácskozás fontos feladata, hogy -- európai politikusok, civilszervezetek, tudósok és szakértők közreműködésével -- értékelje a tagállamok szegénységi célkitűzéseit és lépéseit, és egyúttal erősítse a közös célok iránti elkötelezettségüket is. Utóbbira ma igen nagy szükségünk van.

Az európai társadalmakat a válság próbára tette, jó néhány országban megrázta és megviselte. Megengedhetetlen, hogy a leghátrányosabb helyzetben lévő társadalmi csoportokat, mint a hajléktalanokat vagy a romákat, bűnbakként kezeljük. A mai Európa azonban leginkább a társadalmi szolidaritás hiányától szenved. Országokon belül és országok között is érvényes ez. Az európai adósságválság gyors lezárása, és a szolidaritás felélesztése egyaránt és egyszerre fontos ahhoz, hogy a ma még súlyosbodó szociális feszültségek enyhüljenek, és esélyünk legyen a 2020-as célok elérésére.

Andor László, az Európai Bizottság foglalkoztatásért, szociális ügyekért és társadalmi befogadásért felelős biztosa